

KORISTNOST KORISTNE OBTEŽBE

doc. dr. Milan Kuhta, univ. dipl. inž. grad.

miso.kuhta@um.si

Univerza v Mariboru, FGPA, Smetanova ulica 17, 2000 Maribor

Ana Brunčič, mag. inž. grad., univ. dipl. nov.

ana.bruncic1@um.si, koning@siol.net

Univerza v Mariboru, FGPA, Smetanova ulica 17, 2000 Maribor

Koning, d. o. o, Mestni trg 7, 3210 Slovenske Konjice

ZNANSTVENI ČLANEK

UDK UDK 519.876.5:691.328.1

Povzetek | V Terminološkem kotičku je obravnavan pojav (srbo)hrvatizmov v gradbeniškem strokovnem jeziku. Pridevnik termina koristna obtežba je enakozvočnica, beseda, ki v slovenščini in hrvaščini zveni enako, vendar njuna pomena v obeh jezikih ni sta enaka. Ker je koristen v hrvaščini uporabljen prav v tistem pomenu, ki ga v slovenščini nima, je uporaba tega pridevnika v slovenščini nesmiselna. Nužen je strokovni premislek in določitev ustreznjšega izraza.

Ključne besede: gradbeništvo, terminologija, koristna obtežba, hrvatizem

1 • UVOD

Če kje, potem je spomin na »dobre stare čase« bratstva in enotnosti zelo živ pri Slovencih. Če se nam ne skomina po nlegalnem uvažanju kave, kavbojk, pralnega praška in banan ali parnih in neparnih registrskih številkah, pa se zelo goreče

oklepamo hrvatizmov in srbizmov v našem jeziku. Letni vrt in letne gume namesto poletnega vrta in poletnih gum, otvoritev namesto odprtja, kasneje namesto pozneje, bivši namesto nekdanji, smatrati namesto meniti ... To je le del ostankov nekdanje

srbohrvaščine v slovenščini, za katere imamo slovenske izraze, pa jih le mukoma uporabljamo, ker menda ne delujejo dovolj domače. Nekaj takih ostankov še vedno vztrajno ohranjamo tudi v gradbeniškem izrazju. Stroka je bila nekdanj vendarle opisana predvsem v nekdanji srbohrvaščini, s prevajanjem pa se nihče ni ukvarjal, ker se to nikomur ni zdelo pomembno. Očitno.

2 • RAZPRAVA

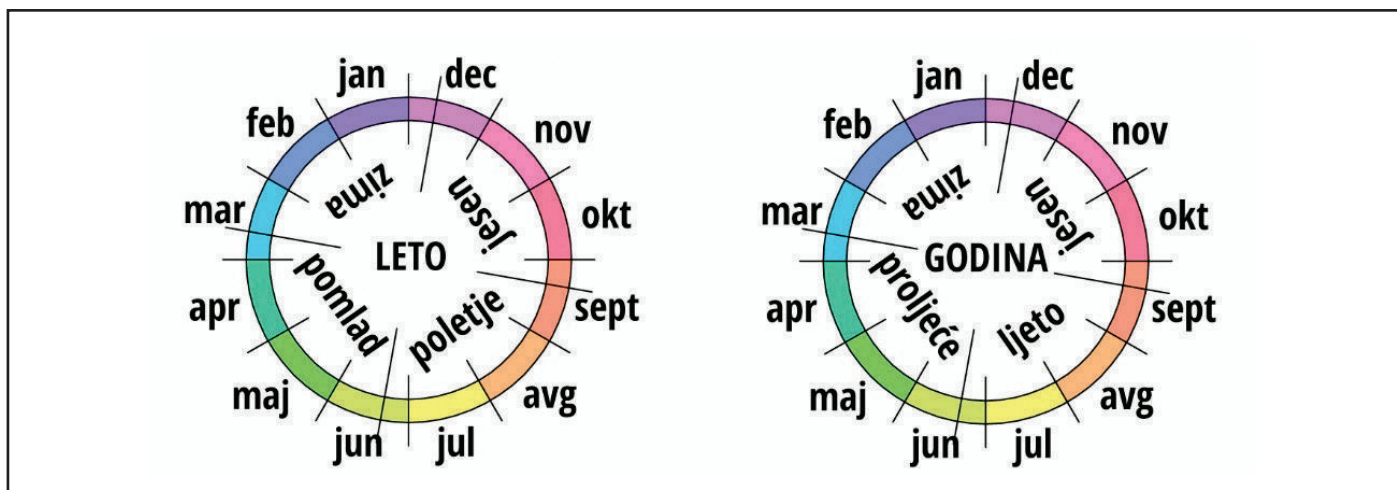
Tokrat se bomo lotili termina koristna obtežba oz. pridevnika te besedne zveze, ki bi ga bilo nekoč morda dobro prenesti v slovenščino. Koristna obtežba je – podobno kot letne gume, letni vrt, letno kopališče in letne olimpijske igre – v slovenščini precej nesmiselna besedna zveza. Zakaj? Ker sta oba pridevnika prevzeta iz nekdanje srbohrvaščine, kjer imata, čeprav zvenita zelo podobno, malone enako, drugačen pomen kot v slovenščini, in »Slovinci take besede radi nekritično sprejememo kot slovenske tudi v neslovenskem pomenu, za katerega imamo sicer že ustrezno ustaljeno besedo« (Kalin Golob, 2003). *Ljeta* v nekdanji srbohrvaščini pomeni obdobje oz. letni čas med 21. junijem in 23. septembrom. V slovenščini torej *poletje*. Pridevnik *ljetan* pa je potemtakem v slovenščini *poleten*. Izraz *leta*, ki ga v besedni zvezi letne gume uporabljamo kot slovensko različico hrvaškega *ljeta*, v slovenščini pomeni čas dvanajstih mesecev,

ki se začne 1. januarja in traja do 31. decembra. Z nepremišljenim prenosom hrvaškega pridevnika *ljetan* v slovenskega *leten* smo gume, vrt, kopališče in olimpijske igre, vse povezane s poletjem, spremenili v take, ki trajajo celo leto (slika 1). S tako uporabo »/z/-aradi slabega jezikovnega občutka zamajemo ustaljeno rabo in s tem negativno vplivamo na slovenski semantični sistem, povzročamo nejasnosti in nesporazume« (Kalin Golob, 2003). Prav tako kot *leten* je tudi **koristen** oz. *koristiti* zaradi enakozvočnosti zamajal pomenski sistem slovenščine. »V hrvaščini namreč pomeni

tudi tisto, za kar ima slovenščina ustaljen in jasen pomen v besedah *uporabiti* in *izrabiti*.« (Kalin Golob, 2003) Slovensko je *koristen* pridevnik, ki pomeni tak, 1. *ki daje, prinaša ugodne, pozitivne posledice* in 2. *od katerega ima kdo določeno vrednoto* (SSKJ, 2016), v hrvaščini pa je tema dvema pomenoma dodan tudi 3. *uporaben* (Hrvatski jezični portal) in prav ta pomen je tisti, ki ga ima pridevnik v besedni zvezi *korisno opterečenje*. Pridevnik *koristen* v besedni zvezi koristna obtežba, ki smo jo prenesli iz hrvaščine, torej nima pomena, ki ga ima ta pridevnik v hrvaščini, in ga zato v slovenščini ne moremo uporabiti za pomen, ki ga ima v hrvaščini (preglednica 2). Izraz koristna obtežba bi lahko – brez tehtnega

SLOVENŠČINA	(SRBO)HRVAŠČINA
letne gume	ljetne gume
Gume, ki so v uporabi celo leto (12 mesecev).	Gume, ki so v uporabi poleti (3 mesece).

Preglednica 1 • Letne gume in ljetne gume

Slika 1 • Leto v slovenščini in ljeto v (srbo)hrvaščini.

premisleka – napačno v slovenščino uvozili tudi z brezglavim »prevajanjem« nemščine. V nemščini namreč uporabljajo *Nutzlast*, kjer je eden od pomenov samostalnika *Nutz* tudi *korist*. Vendar *Nutzlast* v nemščini ne izhaja iz *koristi* (*Nütz*), pač pa iz *uporabe* (*Nutzung*), kjer je pomen nedvoumen (preglednica 3, slika 2).

Pregled sodobnega izrazja za tovrstno obtežbo po bistvenih evropskih jezikih (slika 2) daje jasen uvid, da je slovenščina jezik, kjer izraz ni premišljen, zaradi enakozvočnosti preprosto prevzet iz hrvaščine (ali preveden iz nemščine) in malone v nasprotju s stroko: *koristna obtežba* je namreč obtežba, ki daje ugodne posledice – po evrokodovsko gre torej za *ugodno delujočo obtežbo* –, in ne obtežba, ki je odvisna od uporabe objekta.

Sodobni strokovni jezik se seveda razvija in v tujih jezikih sta opazna trezen razmislek in očiten napredek pri izrazju za obtežbe. V preglednici 4 je prikaz izrazja za koristno obtežbo, zbranega v Mednarodnem rječniku arhitekture, građevinarstva i urbanizma (Čampara, 1984). Tako zbrano besedišče je sicer pomoč pri raziskovanju izrazja, vendar je marsikateri tujejezični izraz preprost dobesedni prevod domačega, ki z dejanskim pojmom nima nič skupnega: oba angleška izraza, navedena v tej publikaciji, sta v strokovni angleščini neznanki, saj je v uporabi od nekdanj izraz *live load*. Tehničar (Višnjić, 1984), izdan istega leta kot Mednarodni rječnik, za tovrstno obtežbo navaja izraz *pokretno (korisno) vertikalno opterećenje*.

V sodobni hrvaščini je izrazje deloma predelano: po evrokodovsko so *actions* v hrvaščini *djelovanja*, *live load* pa *uporabno opterećenje* in se deli na *uporabna*

SLOVENŠČINA	HRVAŠČINA
koristna obtežba	korisno opterećenje
Obtežba, ki prinaša korist.	Obtežba, ki izhaja iz uporabe objekta.

Preglednica 2 • Koristna obtežba in koristno opterećenje

Kategorie	Nutzung
A	A1 Spitzböden
	A2 Wohn- und Aufenthaltsräume
	A3
B	B1 Büroflächen, Arbeitsflächen
	B2
T	T1 Treppen und Treppenpodeste
	T2
Z	Balkone

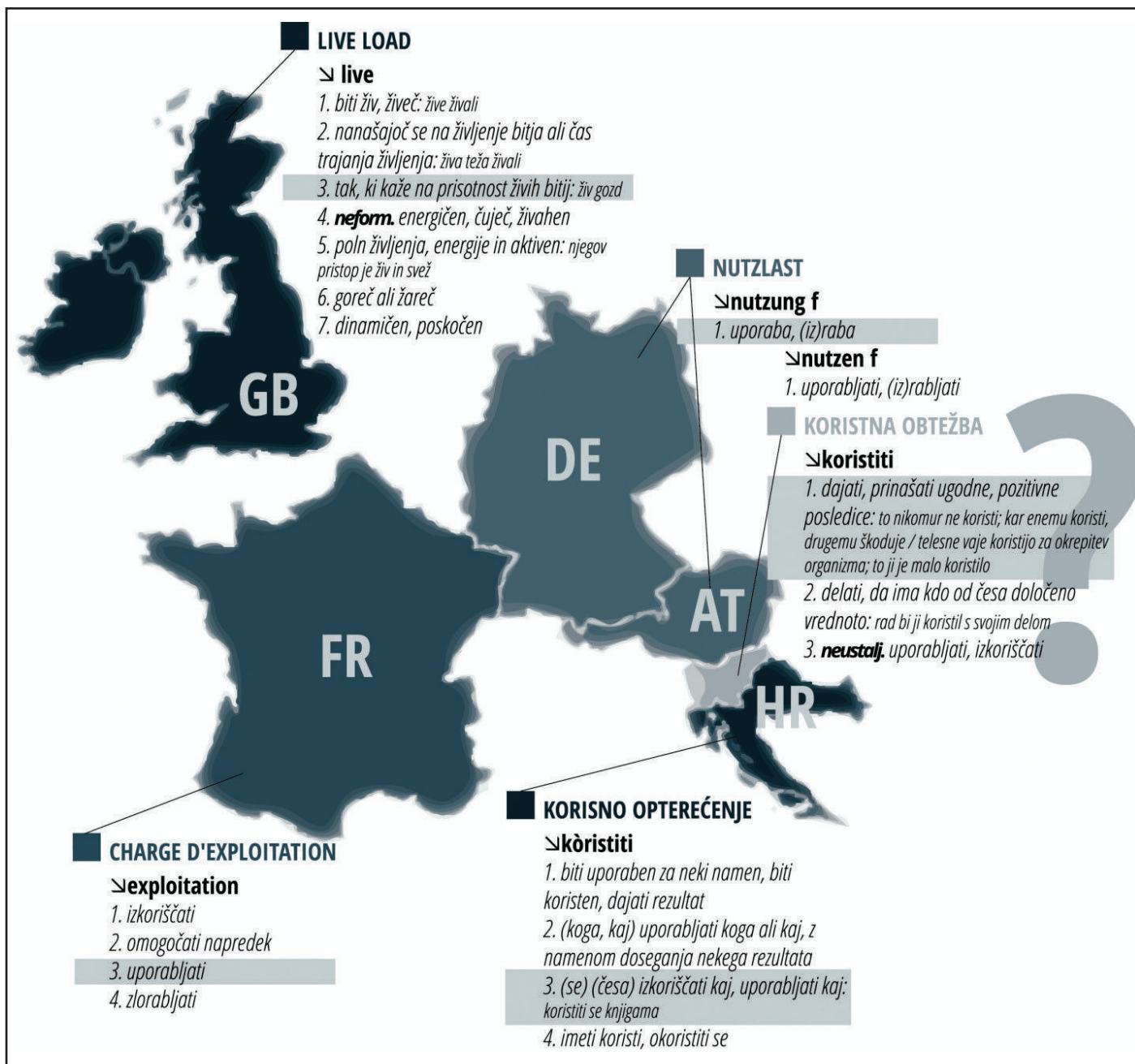
Preglednica 3 • Nutzlasten po DIN 1055-3 (DIN, 2006)

ANGLEŠČINA	NEMŠČINA	FRANCOŠČINA	HRVAŠČINA
Work load	Nutzlast (f)	Charge de service	Korisno opterećenje Radno opterećenje
Useful load	Betriebslast (f)	Charge de utile	
(Live load)	Gebrauchtslast (f)	Surcharge d'exploitation	

Preglednica 4 • Koristna obtežba v Mednarodnem rječniku arhitekture, građevinarstva i urbanizma (Čampara, 1984)

Evrokod 1 (2005)				
ANGLEŠČINA	NEMŠČINA	FRANCOŠČINA	HRVAŠČINA	SLOVENŠČINA
Imposed load for buildings (Live load)	Nutzlast im Hochbau	Charge d'exploitation bâtiments	Uporabno opterećenje zgrada	Koristna obtežba stavb

Preglednica 4 • Koristna obtežba v Mednarodnem rječniku arhitekture, građevinarstva i urbanizma (Čampara, 1984)

Slika 2 • Koristna obtežba v tujih jezicah

opterečenja zgrada in uporabna opterečenja mostova, t. i. prometna opterečenja. Definicija izraza uporabno opterečenje zgrade je povsem skladna z definicijo izraza koristno opterečenje: »Obtežba uporabe v zgradbah je tista, ki izhaja iz same uporabe in je pretežno modelirana kot enakomerno

razporejena obtežba. Karakteristične vrednosti te vrste obtežbe so odvisne od namembnosti objekta oziroma prostora.«¹ (Radić, 2006)
 Iz preglednic 4 in 5 je očitno, da so tuji (evropski) jeziki izraz večinoma ohranili ali ga malenkostno priredili (preglednica 5): stroko-

vna angleščina tako še vedno uporablja izraz *live load*, v standardu pa so ga posplošili na *imposed load*; vsekakor pa izraz v vseh jezikih – razen v slovenščini – že ves čas pomeni imenovano obtežbo, ki je odvisna od uporabe (eksploatacije) konstrukcije oz. njene namembnosti.

¹ Uporabno opterečenje u zgradama je ono koje proizlazi iz samog korištenja i uglavnom je modelirano jednoliko raspoređenim opterećenjem. Karakteristične vrijednosti ove vrste opterečenja dane su u ovisnosti o namjeni zgrade, odnosno prostorije.

3 • SKLEP

Iskanja ustrežnejšega izraza za koristno obtežbo bi se bilo dobro lotiti čim prej. Ozi-
raje se na hrvaščino, spet obstaja skušnjava

prevzeti njihov izraz uporabna obtežba. Ta
seveda v slovenščini ni ustrezen, ker uporabna
obtežba pomeni obtežbo, ki je uporabna, ne

pa odvisna od uporabe. Slovenski ustreznik
je torej obtežba uporabe, obtežba namemb-
nosti ali namembnostna obtežba. Če bo kdaj
v slovenščini dejansko zaživela – ker je tako
poimenovanje logično in slovensko – pa je
odvisno od stroke. Popravek v evrokodih bi
lahko bil prvi korak v to smer.

4 • LITERATURA

Čampara, E., Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma, Grafički zavod Hrvatske, 1984.

DIN 1055-3: 2006 Einwirkungen auf Tragwerke, Teil 3 Eigen- und Nutzlasten für Hochbauten

Hrvatski jezični portal, dostopno prek <http://hjp.znanje.hr/>, 1. 2. 2017.

Evrokod 1, SIST EN 1991-1, 2005.

Eurokod 1, HRN ENV 1991-1, 2005.

Euronorm 1, DIN EN 1991-1-1, 2010.

Kalin Golob, M., Jezikovne reže 2, GV Revije, Ljubljana, 2003.

Radić, J., Osnove proračuna i djelovanja na konstrukcije, dostopno prek <http://www.grad.hr/gukov/pdf/djelovanja.pdf>, 1. 2. 2017.

SAZU, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Slovar slovenskega knjižnega jezika, spletna oblika, dostopno prek <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>, 1. 2. 2017.

SEAC, dostopno prek <http://www.seac-gf.fr/seac-infos-bati-infos-charges-d-exploitation.pdf30.p163.php>, 1. 2. 2017.

Višnjic, M., ur., Tehničar, Građevinski priručnik, Građevinska knjiga, Beograd, 1984.

Wikipedia, dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Structural_load, 1. 2. 2017 in [https://de.wikipedia.org/wiki/Nutzlast_\(Bauwesen\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Nutzlast_(Bauwesen)), 1. 2. 2017.